

ISSN (Print) 2616-7255

ISSN (Online) 2663-2489

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of L.N. Gumilyov Eurasian
National University

ТАРИХИ ҒЫЛЫМДАР. ФИЛОСОФИЯ. ДІНТАНУ сериясы

HISTORICAL SCIENCES. PHILOSOPHY. RELIGION Series

Серия ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ. ФИЛОСОФИЯ. РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ

2 (127)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2019

Nur-Sultan, 2019

Нур-Султан, 2019

Бас редакторы

тар.ғ.д., проф., академик, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының вице-президенті
Сыдықов Е.Б. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (философия)

Есім Ғ., философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (тарих)

Мусабалина Г.Т., тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (тарих)

Сарсембина К.К., тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (дінтану)

Тышхан К., философ.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Редакция алқасы

Әбділдин Ж.М.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Алпысбес М.А.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Артықбаев Ж.О.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Әбділәшімұлы Д.	PhD, проф. (Қытай Халық Республикасы)
Әбдуақан Қара	тар.ғ.д., проф. (Түркия)
Бөзжигитова М.М.	философ.ғ.к. (Қазақстан)
Бороффка Николаус	PhD (Германия)
Буканова Р.Г.	тар.ғ.д., проф. (Ресей)
Бурбаев Т.К.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Васильев Д.В.	тар.ғ.д., доцент (Ресей)
Джампеисова Ж.М.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Дүкенбаева З.О.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ерменбаева Г.К.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Жақиянов Т.Ж.	с.ғ.к. (Қазақстан)
Жеребцов И.Л.	тар.ғ.д. (Ресей)
Ибадуллаева З.О.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Иманжүсіп Р.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Исмагамбетова З.Н.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Каженова Г.Т.	тар.ғ.к. (Қазақстан)
Камарова Р.И.	философ.ғ.к. (Қазақстан)
Ковальская С.И.	тар.ғ.д. (Қазақстан)
Кумеков Б.Е.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Құрманалиева А.Д.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Любичанковский С.В.	тар.ғ.д., проф. (Ресей)
Медеуова К.А.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Муминов А.К.	тар.ғ.д., проф. (Түркия)
Мусағалиева А.С.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Мустафина Р.М.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрышева Г.Ж.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Педрачки М.	PhD д-ры, доцент (Польша)
Пианчолла Николо	PhD д-ры (Гонконг)
Рахимбекова А.Ж.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Рысқалиев Т.Х.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Садықов Т.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сайлаубай Е.Е.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Самашев З.С.	тар.ғ.д. (Қазақстан)
Сапарғалиева С.Ж.	философ.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Саркулова М.С.	философ.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Сейтказина К.О.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Таиров А.Д.	тар.ғ.д. (Ресей)
Таймағамбетов Ж.Қ.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ташағыл А.	проф. (Түркия)
Умитқалиев У.У.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Хабдулина М.К.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Чарлз Уиллер	философ.ғ.д., проф. (АҚШ)
Шаповал Ю.В.	философ.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Шемшек Ахмед	философ.ғ.д., проф. (Түркия)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ.Сәтпаев к-сі, 2, 349 б.
Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31-357)
E-mail: vest_hist@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Қ.Ж. Жұмабекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. **ТАРИХИ ҒЫЛЫМДАР. ФИЛОСОФИЯ. ДІНТАНУ** сериясы
Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген.
27.03.18 ж. № 16994-Ж -тіркеу куәлігі
Мерзімділігі: жылына 4 рет.
Тиражы: 25 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172)709-500 (ішкі 31 357)

Editor-in-Chief

Doctor of Historical Sc., Professor, Academician, Vice-President of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan
Sydykov Ye.B. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief

Yessim G., Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Mussabalina G.T., Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Sarsembina K.K., Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Tyshkhan K., Can. of Philosophy (Kazakhstan)
Editorial board

Abdildin Zh.M.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Alpysbes M.A.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Artykbayev Zh.O.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Abdilashimuly D.	PhD, Prof. (China)
Abduakap Kara	Doctor of Historical Sc., Prof. (Turkey)
Bozzhigitova M.M.	Doctor of Philosophy (Kazakhstan)
Boroffka Nikolaus	PhD (Germany)
Bukanova R.G.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Russia)
Burbayev T.K.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Charles Wheeler	Doctor of Philosophy, Prof. (USA)
Dzhampeisova Zh.M.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Dukenbayeva Z.O.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Ermenbayeva G.K.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Ibadullayeva Z.O.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Imanzhusip R.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Ismagambetova Z.N.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Kazhenova G.T.	Can. of Historical Sc. (Kazakhstan)
Kamarova R.I.	Can. of Philosophy (Kazakhstan)
Khabdulina M.K.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Kovalskaya S.I.	Doctor of Historical Sc. (Kazakhstan)
Kumekov B.E.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Kurmanaliyeva A.D.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Lyubichankovskiy S.V.	Doctor of Historical Sc., Prof.(Russia)
Medeuov K.A.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Muminov A.K.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Turkey)
Musagaliyeva A.S.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Mustafina R.M.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Nurysheva G.Zh.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Pedracka M.	PhD, Assoc.Prof.(Poland)
Piancolla Nicolo	PhD (Hong Kong)
Rakhimbekova A.Zh.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Ryskaliyev T.Kh.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Sadykov T.	Doctor of Historical Sc. , Prof. (Kazakhstan)
Sailaubay E.E.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Samashev Z.S.	Doctor of Historical Sc. (Kazakhstan)
Sapargaliyeva S.Zh.	Can. of Philosophy, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Sarkulova M.S.	Can. of Philosophy, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Seytkazina K.O.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Shapoval Yu.V.	Doctor of Philosophy, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Shayakhmetov N.U.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Shemshek Akhmed	Doctor of Philosophy, Prof. (Turkey)
Taitrov A.D.	Doctor of Historical Sc. (Russia)
Taymagambetov Zh.K.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Tashagyl A.	Prof. (Turkey)
Umitkaliyev U.U.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Vasilyev D.V.	Doctor of Historical Sc., Assoc.Prof. (Russia)
Zhakiyanov T.Zh.	Can. of Sociological Sc. (Kazakhstan)
Zherebtsov I.L.	Doctor of Historical Sc. (Russia)

Editorial address:2, Satpayev str., of.349, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31-357)
E-mail: vest_hist@enu.kz

Responsible secretary, computer layout:
K. Zh. Zhumabekova

Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Historical Sciences. Philosophy. Religion Series
Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N. Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Registered by the Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration number 16994-Ж from 27.03.18
Periodicity: 4 times a year
Circulation: 25 copies
Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31-357)

Главный редактор

д.и.н., проф., академик, вице-президент Национальной академии наук Республики Казахстан
Сыдыков Е.Б. (Казахстан)

Зам. главного редактора (философия)	Есім Ғарифолла, д.философ.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (история)	Мусабалина Г.Т., д.и.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (история)	Сарсембина К.К., к.и.н., доцент (Казахстан)
Зам. главного редактора (религиоведение)	Тышхан К., к.философ.н., доцент (Казахстан)

Редакционная коллегия

Абдильдин Ж.М.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Абдилашимулы Д.	PhD, проф. (Китайская Народная Республика)
Абдукап Кара	д.и.н., проф. (Турция)
Алпысбес М.А.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Артыкбаев Ж.О.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Бозжигитова М.М	д.философ.н. (Казахстан)
Бороффка Николаус	PhD (Германия)
Буканова Р.Г.	д.и.н., проф. (Россия)
Бурбаев Т.К.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Васильев Д.В.	д.и.н., доцент (Россия)
Джампенсова Ж.М.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Дукенбаева З.О.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Ерменбаева Г.К.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Жакиянов Т.Ж.	к.с.н. (Казахстан)
Жеребцов И.Л.	д.и.н. (Россия)
Ибадуллаева З.О.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Иманжусип Р.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Исмагамбетова З.Н.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Каженова Г.Т.	к.и.н. (Казахстан)
Камарова Р.И.	к.философ.н. (Казахстан)
Ковальская С.И.	д.и.н. (Казахстан)
Кумеков Б.Е.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Курманалиева А.Д.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Любичанковский С.В.	д.и.н., проф. (Россия)
Медеуова К.А.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Муминов А.К.	д.и.н., проф. (Турция)
Мусагалиева А.С.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Мустафина Р.М.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Нурышева Г.Ж.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Педрацки М.	PhD, доцент (Польша)
Пианчолла Николо	PhD (Гонконг)
Рахимбекова А.Ж.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Рыскалнев Т.Х.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Садыков Т.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Сайлаубай Е.Е.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Самашев З.С.	д.и.н. (Казахстан)
Сапаргалиева С.Ж.	к.философ.н., доцент (Казахстан)
Саркулова М.С.	к.философ.н., доцент (Казахстан)
Сейтказина К.О.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Таиров А.Д.	д.и.н. (Россия)
Таймагамбетов Ж.К.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Ташагыл А.	проф. (Турция)
Умиткалиев У.У.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Хабдулина М.К.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Чарлз Уиллер	д.философ.н., проф. (США)
Шаповал Ю.В.	д.философ.н., доцент (Казахстан)
Шемшек Ахмед	д.философ.н., проф. (Турция)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 349

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31-357)

E-mail: vest_hist@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка
К.Ж. Жумабекова

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. **Серия: Исторические науки. Философия. Религиоведение**
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрировано Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан. Регистрационный номер 16994-Ж от 27.03.18.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 25 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31-357)

МАЗМҰНЫ

ТАРИХИ ҒЫЛЫМДАР

<i>Галиев А.А., Ковальская С.И.</i> Орталық Азия посткеңестік мемлекеттерінің оқулық әдебиетіндегі Қазақстанның өткені	8
<i>Жумадилдаев М.М., Алпысбес М.А.</i> Мысабай жыраудың «Жанқожа батыр» толғауының тарихи-деректік маңызы	18
<i>Жумадилдаев М.М., Алпысбес М.А.</i> Марал ишан туралы тарихи деректер	27

АРХЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ

<i>Абткаримов Ө.М.</i> Ноғайлы батырлар дастаны «Қарасай-Қазы» және «Әділ-сұлтан» лиро-эпосы: жазба деректер негізіндегі тарихи сәйкестілігі	34
<i>Абткаримов Ө.М., Айтбаев А.Б.</i> ХІХ және ХХ ғасырдың бірінші жартысындағы қазақ ақын-жыраулары жырлаған ноғайлы батырлар жырының тарихнамасы	47
<i>Білалов С.У., Болелов С.Б., Тәжескеев Ә. А., Дәрменов Р.Т.</i> Ортағасырлық Сортөбе 2 қалашығы маңындағы жерлеу құрылыстарындағы археологиялық зерттеулер	56

ФИЛОСОФИЯ

<i>Адаева Г.А., Данысбекова Қ.Б.</i> Қазақ мифологиясындағы «Желмая» бейнесі	71
<i>Балдоо Дагзмаа</i> Көшпенді түркі-моңғол мәдениетіндегі әйел орны	78
<i>Толғамбаева Д.Т.</i> Қоғамдық кеңістіктегі Алаш жөнінде естелік.....	83
<i>Шамахай С.</i> «Күпия шежіредегі» дәстүр мен сабақтастық.....	94

CONTENTS

HISTORICAL SCIENCES

<i>Galiyev A.A., Kovalskaya S.I.</i> The Past of Kazakhstan in Textbooks of Central Asian Post-Soviet States	8
<i>Zhumadildayev M.M., Alpysbes M.A.</i> Historical and Source value «Zhanhodja batyr» by Mysabay Zhyrau ..	18
<i>Zhumadildayev M.M., Alpysbes M.A.</i> Historical sources about Maral Ishan	27

ARCHEOLOGY AND ETHNOLOGY

<i>Abtkarimov U.M.</i> The Noghaic heroic epic “Karasai-Kazi” and the lyric epic “Adil-Sultan”: Historical parallels on the basis of the written sources	34
<i>Abtkarimov U.M., Ajtbaev A.B.</i> The Historiography of the Noghaic heroic epic from Kazakh narrators-zhyraus and aqyns of the 19th and first half of the 20th century	47
<i>Bilalov S.U., Bolelov S.B., Tazhekeyev A.A., Darmenov R.T.</i> Archeological research at the medieval cemetery of the medieval settlement Sortobe 2	56

PHILOSOPHY

<i>Adaeva G., Danysbekova K.</i> Image of «Zhelmaia» in the Kazakh mythology	71
<i>Baldoo Dagzmaa</i> Place of women in the nomadic Turkic-Mongolian culture	78
<i>Tolgambayeva D.T.</i> The memory of Alash in public spaces	83
<i>Shamakhay S.</i> Traditions and continuity in the «The Secret History of the Mongols»	94

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Галиев А.А., Ковальская С.И.</i> «Прошлое Казахстана в учебной литературе постсоветских государств Центральной Азии»	8
<i>Жумадилдаев М.М., Аллысбес М.А.</i> Историко-источниковое значение «Жанходжа батыр» Мысабая жырау	18
<i>Жумадилдаев М.М., Аллысбес М.А.</i> Исторические источники о Марал Ишане	27

АРХЕОЛОГИЯ И ЭТНОЛОГИЯ

<i>Абткаримов У.М.</i> Ногайлинский героический эпос «Карасай-Кази» и лиро-эпос «Әділ-сұлтан»: историческая параллель на основе письменных источников	34
<i>Абткаримов У.М., Айтбаев А.Б.</i> Историография ногайлинского героического эпоса от казахских сказителей-жырау и акынов XIX–первой половины XX в.	47
<i>Билалов С.У., Болелов С.Б., Тажекеев А.А., Дарменов Р.Т.</i> Археологические работы на могильнике средневекового городища Сортобе 2	56

ФИЛОСОФИЯ

<i>Адаева Г.А., Данысбекова Қ.Б.</i> Образ «Желмая» в казахской мифологии	71
<i>Балдоо Дагзмаа</i> Место женщин в кочевой тюрко-монгольской культуре	78
<i>Толгамбаева Д.Т.</i> Память об Алаш в публичных пространствах	83
<i>Шамахай С.</i> Традиции и преемственность в «Сокровенном сказании»	94

МРНТИ 03.20.

М.М.Жумадилдаев¹, М.А.Алпысбес²

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нур-Сұлтан, Қазақстан
(e-mail: ¹mzhumadildaev@mail.ru, ²alpysbes@mail.ru)*

Марал ишан туралы тарихи деректер

Аннотация: ғылыми мақалада қазақ халқының діни қайраткерлерінің бірі Марал ишанның өмір жолы мен ағартушылық қызметі әрі оның қазақ халқының ұлт-азаттық қозғалысына қосқан үлесі туралы мәліметтері тарихи деректермен көрсетіледі. Сонымен қатар, авторлар бұл еңбекте Марал ишан туралы бүгінгі күнге дейін жеткен ауызша деректерге жүгіне отырып, XIX ғасырдағы зерттеушілердің көзқарастары мен берген бағаларын ғылыми негізде саралайды. Және сопылықтың ұстаздары саналған ишандардың қызметі сипатталады. Өз кезегінде ишандық мектептердің қалыптасуы халқымыздың діни-ағартушылық ой-санасының дамуына ықпал жасаған. XIX ғасырда қазақ халқы қоғамында өзіндік орны болған молда, ахун, ишан, хазірет, қожа, қажы, қари, қалпе, мақсым сияқты діни өкіл қайраткерлерінің тарихи тұрғыда жан-жақты зерттелу мәселесінің өзектілігі ашылады.

Түйін сөздер: қазақ тарихы, деректану, Марал ишан, ахун, сопылық, Сыр өңір.

DOI:<https://doi.org/10.32523/2616-7255-2019-127-2-27-33>

Қазақтың дәстүрлі тарихнамасы Қазақстан аумағындағы ислам дінінің таралу мәселесін қарастырғанда, ұлтымыздың діни-ағартушылық қызметінде үлкен еңбек еткен тұлғалардың өмірбаяндарын зерттеу маңызды мәселеге айналып отыр. Әсіресе, XIX ғасырдағы қазақ халқы қоғамында молда, ахун, ишан, хазірет, қожа, қажы, қари, қалпе, мақсым, молла сияқты дін өкілі ретінде танылған қайраткерлерінің өзіндік орны болған. Қазақ халқының рухани өмірі үшін маңызды қызмет атқарған дін қайраткерлері Жиделі Байсыннан Жетісуға, Қаратаудан Сарыарқаға, немесе Еділ-Жайық бойына сапарлап, үлгі-өнегені діни уағыз, пайғамбарлар баяны, қасиетті Құран-Шәріп аяттары туралы білім, хадис әңгімелері мен діни қисса арқылы ағартушылық амалын жасаған.

Сол секілді Сыр бойында да ислам діні қағидаттарын таратып, даналық хикметтері мен құндылықтарын дәріптеуге Арыстанбаб, Әбдіжалил баб (Қорасан ата), Қожа Ахмет Яссауи, Мүсірәлі, Сейтпенбет қожа, Оқшы ата, Есабыз ата, Мағзаман, Марал ишан, Құлболды ишан, Оразай ишан, Қалқай ишан, Ақмұхаммед ишан, Құлланбай ишан, Әбдісадық ишан, Сүлеймен ишан, Оспан ишан, Молдашер ахун, Мырзабай ахун, Тапал ахун, Қалжан ахун, Садық ахун, Алдашбай ахун, Сайыпназар ахун, Ақмырза ахун секілді көптеген тарихи тұлғалар лайықты үлес қосты. Оған сол өңірдегі мазарлар мен шығыстық қолжазбалар және олар туралы жырланған тарихи жыр-дастандар дәлел бола алады. XIX ғасыр мен XX ғасырдың басындағы Сыр өңірінде ислам дінінің сопылық жолы кеңінен насихатталып тарайды. Соның ішінде ишандар мен ахундар исламдық діни білім таратуда ерекше рөл атқарып, халық арасындағы беделі артты. Ол туралы Н.Малицкий: «...упомянем только о наших ишанахъ, которые съ успехомъ распространяютъ свое влияние въ киргизской степи и въ горахъ Туркестанскаго края» деген мәлімет келтіреді [1, 48 б.].

Ишандар және олардың қазақ даласындағы ықпалы туралы айтқанда, ең алдымен бұлардың діни іліміне назар аудару керек. Олар ел өмірінде әлеуметтік топты құра отырып мұсылман дінінің имандылық-тәрбиелілік қасиеттеріне үгіттеді. Мешіт салдырып, медреселер ашты. Сөйтіп қазақ даласында осындай қызметімен есте қалды. Ишандықтың тағы бір анықтамасы – пірлік. Пір және мүрид. Яғни, ишандық оқу арқылы қалыптаспайды, ол – беріледі. Оған белгілі ғалым В.В.Бартольдтің еңбегі дәлел бола алады.

Ишандар туралы шығыстанушы өз зерттеуінде, «олар суфизм жетекшілері, Түркістан өңірінде бұл атау «шейх, пір, ұстаз (яғни оқытушылар)» және ізбасарлар «мүрид» мағынасында қолданылған» деген анықтама берді. Одан әрі ғалым «ишан» – Орта Азиядағы суфизм жетекшілеріне берілетін атақ екенін, ол мұрагерлік ретінде әкесінен баласына өтіп отыратынын айтады [2, 675 б.]. Ал басқа зерттеушілердің бірі оларды Құранның басты мәнінен хабардар молдалар деп, екіншілері философиялық-дүниетанымдық көзқараспен байланыстырып, соның деңгейіндегі жандар ретінде баяндайды. Расында да өмір тұрмысын пайымдау ишандар үшін ең қажетті жағдай болып табылады. Ал үшіншілері, олардың генеалогиялық шығу тегін қожадан, сондағы белгілі бір қасиетті әулиеден, ақсүйектерден таратып көрсетеді.

«Ишан» сөзінің мағынасына үңілсек, парсы тілінен аударғанда «олар», «олардың қайырымдылығы», «шапағаты» дегенді білдіреді. Яғни бұл оларға құрметпен, ізетпен айтылатын сөз. «Ишан» Орта Азия елдері терминінде «ишон», «эшон», «эшен» деп аталып, ол қасиетті және құрметті дін иелеріне берілген діни лауазым мағынасындағы дәреже, арнайы титул болды [3]. И.И. Гейердің пікірінше, қазақ даласындағы рулар «ишан» және «қожа» топтарын өздерінше пірге балап, оларды бір-біріне ұқсас деп қабылдады. Себебі ірі ишандар негізінен қожа тобынан шыққан. Оңтүстік қазақтарының арасында, олардың пірлері де қожалар болды. Мұндай жәйт қазақ даласының барлық аумағында көрініс алды [4, 30 б.].

Бұл пікірді ауыл ақсақалдарының сөзінен байқауға болады. Олардың айтуынша, бір рулы елде 1-2 үй қожа болса, оларды «пір» санап, құрметпен қараған. Сондай-ақ, арқа елі Қожахан қожаны, Алтай өңіріндегілер Керей ишанды, Шыңғыстау жұрты Әуез қожаны, Сыр бойындағы әлім-шөмендер Қосым қожаны өздерінің піріміз деп атаған. Демек, араб миссионерлері немесе Мұхаммед пайғамбар ұрпақтары әрбір өңірлердегі қазақ руларымен тығыз араласып, олардың «пірлеріне» айналған. Әрбір қазақ пірге қол беріп, оларды өздерінің рухани көсемдері деп білген. Мәшһүр Жүсіптің ұстазы Исабек ишан, ауызекі деректер бойынша, Баһауддин Нақшбанди әулетінің өкілі болған.

Қазақ даласында сопылық бауырластықтың ірі өкілдерінің бірі Қожа Ахмет Ясауи және оның шәкірті Сүлеймен Бақырғани сияқты ірі тұлғалар мұсылмандықтың негізгі қағидаларын насихаттаған болса, ишандық жол, дәстүрдің, қызметтің Қазақстан аумағы бойынша кең өріс алып, ерекше дамуы XVIII-XIX ғасырларда басталады. Алайда, Ресей ықпалына түсуге дейін ишандар елді 2-3 жылда бір рет өздерінің ізбасарларымен аралайтын. Бірақ бұл жаңа Ресей отарлауы кезінде біраз уақыт бойы іске аспады. Есесіне дала қазақтарының өздері оларға келіп тұрды. Ол кезеңде Оңтүстік Қазақстан өңірінде Орта Азия ишандары қызметі кең түрде өріс алды.

Сыр бойы ишандары, Шу өңірінде Түркістан қожалары белгілі болды. Олардың қазақ даласындағы жүргізген насихаттарын Г.А.Арандаренко былай сипаттайды: «Ишандар өздерінің мойындатқызулары арқылы «тәкәппар» қазақтарды да баурап, оларға қол беру арқылы Мұхаммед пайғамбардың (с.ғ.с.) және Алланың бірлігіне шақырып, мұны өздерінің жетекшілік сенімдерімен куәландырып алды» [5, 16 б.]. Сөйтіп, қазақ даласындағы әйгілі ишандардың бірқатары бізге жазба мәліметтер арқылы осылай белгілі болды.

Солардың ішінде ең көрнекті тұлғалардың бірі Марал ишан. Халық ішінде әулие танылған Марал Құрманұлы 1780 жылы, Қостанай облысының солтүстігіндегі Обаған өзенінің бойында, кейіннен «Марал шілігі» атанған қоныста дүниеге келеді [6, 16 б.]. Шығу тегі – Орта жүздің алты арысының бірі Керей руының Нұрымбетінен тараған. Нұрымбеттен Ақбота, Құлтаба, Жанбота туады. Құлтаба Керейден Құттықадам, одан Абат пен Абақ тарапты. Абақтан Мырза, Мырзадан Кенжебай батыр – одан Құрман тәуіп. Құрман батырдан Қойышбай, Арал, Марал тарайды [7, 369 б.]. Марал өзі батыр, әрі діни қайраткер адам болған. Медреседе оқытылатын діни іліммен қатар шипагерлік өнер мен дәрігерлікті қоса меңгерген. Оған бұл қасиет әкесінен де берілу мүмкін. Себебі, ауызша деректерге қараған-

да әкесі Құрман Абылай ханның емшісі әрі батыры болған кісі. 1740 – жылдары Жоңғар қонтайшысы Қалдан-Церен, тұтқынға түскен Абылай сұлтанмен келісім жасасып, оған екі қызын береді. Елге келген соң Абылай кіші қызды емшісі Құрманға қосқан екен. Сол қыздан Марал туылады. Бұл дерекке қарасақ Марал ишан Кенесары ханға бөле болып келеді.

Марал әкесінен тоғыз жасында жетім қалады. Он үш жасында анасымен бірге Ақмешіт маңына келіп, Құланбай ишанның үйіне қоныстанады. Жалаңаяқ ишан пірі болған Құланбай ишанның да көзі қарақты әрі байлығы өзіне жетерлік бақуатты кісі болады. Сол үйдің жалшылығында болып, малын бағып жүрген Маралдың ерекше қасиетін ерте байқаған Құланбай көп ұзамай оған өз қызын Меңлібикені атастырады. Және байдың қолдауымен жас кезінде Марал ишан Бұқара маңында Жалаңаяқ әулиеден білім алады. Жеті жылдық оқуын аяқтаған соң 1820 жылы Бұқарадан шығып, Сыр бойына қоныстанады [8, 241 б.]. Еліне оралғаннан кейін, Меңлібикеден Қалқай атап кеткен Қалмұхаммед есімді үлкен ұлы дүниеге келеді. Кейін атасы Құланбай ишаннан рұқсат сұрап, Марал ишан Қызылжарға қайтады. Мұнда бірнеше мешіт салдырып, бала оқытады. Ол бұл ісін кейін Сыр бойына қоныс аударғанда да жалғастырады. Марал ишан жергілікті халықты діни Ислам жолына насихаттап, бір жағынан сауатын ашып, мәдениетін көтеруге көп еңбек етеді. Сырдарияның бір саласы болып табылатын Қараөзекке қосылатын Сасық өзеннің бойында жағалай бірнеше жерден мешіт салдырады. Сол атырапта Марал ишан өзі бас болып салдырған 7 мешіт-медресе бар. Олар «Қара бөгет», «Байбол», «Ишан ауылы», «Қырғы мешіт», «Қолаң төбеде», «Қыш мешіт», «Қамыр» төбесіндегі күмбездеп салдырған мешіт. Сол себепті бұл аймақты жұрт «Қырық мешіт» атап кеткен [9, 41 б.].

Марал ишан 1807 жылы патша өкіметінің басқыншылық саясатына қарсы қазақтың ұлт-азаттық көтерілісін ұйымдастырды. 1821 жылы ол өзін императорға жолықтыруды сұрап, Орынбор әскери генерал-губернаторы П.Г. Эссенге және Сібір әскери бөлімінің бастығы генерал П.М.Капцевичке керей болысының старшыны Байсал Атакелдіұлы арқылы екі хат жолдаған. Хатында қазақтарды зорлап шоқындыруға, халықтың құнарлы жерлерін күшпен тартып алуға қарсылық білдірді. Қазақ рубасылары мен бас көтерер ел азаматарына насихат жасап, патша өкіметі жүргізіп отырған отаршылдық саясатына қарсы бірлесе күресуге шақырған үн парактар таратты [10, 198 б.].

Марал ишан туралы деректердің келесі шоғыры ол Хиуа хандығымен арпалыстан тұрды. Хиуа ханы Мұхаммед Рахым Сырдың төменгі ағысы бойын мекендеген қазақ руларын өз билігіне бағындыру мақсатында, «1823 жылы Сырдарияның жағалауындағы сауда керуендері өтетін жолдың бойына бекіністердің іргесін тұрғызып, Бұхараға жіберген жергілікті билеушілердің керуендеріне шабуылдар жасап, бір мың түйе мен жүз мың қойды тартып алып, 30 шақты қазақты жауыздықпен өлтіреді. Осы оқиғаны естіген Марал әулие шабармандарын бағаналы мен алшын руларына аттандырып, шұғыл түрде қаруландырылған жасақтар жинастырады. Оған белгілі Қасым Абылайұлы да келіп қосылады. Нәтижесінде Марал әулие бастаған қазақтар жеңіске жетіп, хиуалықтардан малдарын тартып алып қана қоймай, олардан әрбір өлген жеке адам басына құн төлеткізіп, өндіріп алады. Хиуалықтарға қарсы Марал әулиені пайдалануды мақсат тұтқан патша әкімшілігі оған келіссөз жүргізуге Жұма Құдаймендин сұлтанды аттандырады. Алайда, Марал әулие Бұқара шаһарына кетіп қалғандықтан сұлтан генерал-губернатордың хатын бере алмай қалады» [8, 241 б.].

Марал баба жөнінде өз кезінде генерал И.Ф.Бларамберг «Естеліктер» атты кітабында 1852 жылы 12-шілдеде Қоқандықтардың көне қамалы – Қосқорған бекінісіне таяу орналасқан Қаракөл маңында Марал ишан атты әулие қазақ сәуегейі тұрғанын айтып, онымен кездескенін күнделігінде мынадай мәліметтер арқылы келтіреді: «Ол маған өте сенімсіз адам ретінде көрінді, оны бірге алып кетуіме болар еді, бірақ менің қасымдағы жол көрсетуші қазақтар Марал ишанды қасиетті санағандықтан ондай жағдайға жол бермейтін еді» [11, 302 б.] деп, - жазады өз естелігінде.

Марал ишан туралы қызықты жазба мәліметті венгриялық саяхатшы Арминий Вам-бери де береді. Орта Азияға Сыр бойы, Хиуа, Бұхара арқылы ұзақ сапарда болған бұл ғалым жазған естеліктерінде қазақтың үш жүз ру-тайпалары туралы баяндай келе, Марал ишанға қысқаша тоқтала кетіп, ХІХ ғасырдағы діннің ірі өкілі болғанын айтады [12, 13 б.].

Марал ишан туралы өз замандасы Базар жырау толғауларында да баяндалады. Әсіресе Базар жырау толғауларын ақын Мағжан мен Мұхтар Әуезов хаттап, жазуға түсірген нұсқаларында мынадай өлең жолдары бар:

Мына шолақ дүниеден,
«Әулие өлмес» дер едім.
Отқа салса күймеген,
Залымдықтың өмірі,
Бір шарпуы тимеген.
Арамды көңілі сүймеген.
Дін мұсылман баласын
Кереметпен билеген,
Сахар тұрып жылаған,
Хақтан медет сұраған.
Ол ерлердің тағаты.
Құдайына ұнаған,
Баба түкті шашты Әзиз,
Ер Сейітпенбет, Мағзаман,
Марал ишан, софы Әзиз,
Солардан да өткен сұм дүние... [13, 90-91 б.б.]

1876 жылы Құнанбай, Мырқы, Досжан хазіреттер Меккеден оралып, Кіші жүздің шежіресін алып келеді [14, 11 б.]. Осы жаппас Мырқы Жарасбаевтың алып келген «шежіресін» руы табын Қайқының Бекжаны өтінішімен 1945 жылы жәмәттік-табын Шоңбай Жұбанұлы өлең шумақтарын құрап, Орта жүз бен Ұлы жүздің рулары мен ірі тұлғаларын қамтыған шежіре-дастан жазып шығады. Бұл жыр-дастанда Марал ишан жайында мынадай шумақтар келтірілген:

Орта жүздің Керейінен Марал шыққан,
Әруағы айбатындай жолбарыстың.
Арғыннан Қаздауысты Қазыбек би,
Атақты егесі еді зор биліктің. [15, 75 б.]

Марал Құрманұлының қазақ халқының тарихында атқарған ұстаздық-ағартушылық, діни қайраткерлік қызметі халықтың көңіліне ұялағандықтан, ақындардың жырларында да аты аталады. Қазақтың белгілі ақындары ішінде, мысалы, Сейітжан ахун Бекшентайұлы шығарған «Марал ишанға айтқан ғазалы», Серікбай Оспановтың «Марал ишан», Баянғали Әлімжановтың «Марал ишанның аманаты», сонымен бірге аймағына белгілі қаламгерлер Жолбарыс қажы Баязидтің «Дала елінің әулиесі», Нұртай Түктіғұловтың «Аруақты әулиелер бар екен», Бақытжан Алдиярдың «Бірінші жыр – тәу ету», «Екінші жыр – иман келтіру», Үрліхан Өндібаеваның «Бабаға тағзым», Сейітмұрат Ембергеновтің «Тағзым» және т.б. көптеген туындылары бар. Халық өлеңдерінде дін исламдық дүниетаным ұстанымымен қазақ халқы ұрпақтарына адамгершілік пен имандылық қуатымен жігерлендіру, азаматтық, отансүйгіш рухпен өмір сүру бағдарын ұғындырған Марал Бабаның тұлғасы бейнеленген [16, 7 б.].

Жалпы, Марал баба Құрманұлы өмірі мен діни ағартушылығы және қазақтың ұлт-азаттық қозғалысындағы атқарған орасан қызметі, ерекше орны мен рөлін жария еткен еңбектер тек Қазақ елінің саяси тәуелсіздік алуымен байланысты. Дербес ел болған соң ғана Марал ишан туралы баспа беттерінен еңбектер жарық көре бастады. Алайда, оның

қоғамдағы атқарған қызметі, халық алдында сіңірген еңбегі ғылыми негізде шынайы жазылған зерттеулер әлі де аздық етеді. Сондықтан, Марал баба Құрманұлы қоғамдық-саяси және діни, әлеуметтік, ағартушылық қайраткерлігін тарихи тұрғыдан талдап, оның қазақ тарихындағы алатын орнын көптеген дерек көздері арқылы ашып көрсету үшін зерделі терең зерттеу жүргізу қажет. Ол үшін болашақта Марал бабаға қатысты Ресей Федерациясы Орталық мемлекеттік мұрағаты мен Өзбекстан Республикасы Орталық мемлекеттік мұрағаты қорларындағы құжаттармен тереңірек танысып, ғылыми негізде жаңаша саралау керек. Ұлтымыз тәуелсіздік алып, енді ғана аяғына тік тұрып келе жатқан Қазақ елінің ұлттық идеологиясына мұндай еңбектер тым қажет-ақ.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Малицкий Н. Ишаны и суфизм // Сборник материалов по мусульманству. Вып. III. – Ташкент, 1898.
- 2 Бартольд В.В. Сочинения. Т.6. Работы по истории ислама и арабского халифата. - Москва: Наука. 1966. – 780 с.
- 3 Ибадуллаева З. Ишандар // «Егемен Қазақстан» газеті. 11 қазан, 2008.
- 4 Гейер И.И. Туркестан. - Ташкент: Типография Туркестанского Т-ва печатного дела, 1909. – 382 с.
- 5 Арандаренко Г.А. Досуги в Туркестане. - Санкт-Петербург: Типография М.М.Стасюлевича, 1889. – 666 с.
- 6 Оспанов С. Қасиетті Марал баба. //Парасат. 1999, 14 мамыр, №4 – 15-18 б.б.
- 7 Дайрабай Т. Марал баба – дана баба // Марал ишан Құрманұлының 230 жылдық мерейтойына арналған «Сыр еліндегі діни-ағартушылық ой-сана» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары, Қызылорда, 2010. – Алматы: Орхон. 2010. – 359-373 б.б.
- 8 Энциклопедия «Айқап». Бас редактор Р.Н.Нұрғалиев. - Алматы: Қазақ энциклопедиясы. 1995. – 368 б.
- 9 Нұртайұлы С. Ислам және Марал баба: Тарихи әңгіме. - Алматы: Шартарап. 2004. – 112 б.
- 10 Казахско-русские отношения в XVIII-XIX веках (1771-1867 годы) (Сб. документов и материалов). Дело № 113, № 114. - Алма-Ата: Наука. 1964. – 573 с.
- 11 Бларамберг И.Ф. Воспоминания. - Москва: Наука, 1978. – 357 с.
- 12 Описание поездки из Тегерана через Туркменскую степь по восточному берегу Каспийского моря в Хиву, Бухару и Самарканд Арманием Вамбери, членом венгерской Академии совершенной в 1863 году // Пер. с английского. – Санкт-Петербург, 1865. – 221 с.
- 13 Дүйсенбайұлы Е. Жеті ғасыр жырлайды: екі томдық. - Алматы: Жазушы. 2004. 2-том. – 528 б.
- 14 Маданов Х. Кіші жүздің шежіресі. - Алматы: Атамұра, 1994. – 95 б.
- 15 Дайрабай Т. Жалағаш жері – жыр кені. - Алматы: Арыс. 2008. – 384 б.
- 16 Тебегенов Т. Марал ишан баба немесе Қазақстандағы Ислам ағартушылығының тарихи мәдени негіздері. //Ана тілі газеті. 2011. 27 қаңтар – 2 ақпан. №4. – 6-7 б.б.

М.М.Жумадилдаев, М.А.Алпысбес

Евразийский национальный университет Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Исторические источники о Марал Ишане

Аннотация: В данной научной статье приведены исторические факты о жизни и образовательной деятельности одного из религиозных деятелей казахского народа Марала Ишана и его вкладе в национально-освободительное движение казахского народа. Авторы анализируют взгляды и оценки исследователей XIX века, обращаясь к устному глаголу по сегодняшний день о Марале Ишане. И действия Ишана, которые являются учителями суфизма, характеризуются. В свою очередь, формирование школ способствовало развитию религиозно-просветительского менталитета казахского народа. Актуализируется вопрос всестороннего изучения истории религиозных деятелей, таких как муллы, ахун, ишан, Мухаммад (мир ему), ходжа, хаджи, кари, ненависть, трава, которые занимают особое место в казахском обществе XIX века.

Ключевые слова: история, источниковедение, казахи, Марал ишан, ахун, суфизм, регион, Сырдария.

M.M.Zhumadildayev, M.A.Alpysbes

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Historical sources about Maral Ishan

Abstract: This scientific article presents historical facts about the life and educational activities of one of the religious leaders of the Kazakh people Maral Ishan and his contribution to the national liberation movement of the Kazakh people. The authors analyze the views and assessments of researchers of the XIX century, referring to the oral verb to the present day about Maral Ishan. And the actions of Ishan, who are the teachers of Sufism, are characterized. In turn, the formation of schools contributed to the development of the religious and educational mentality of the Kazakh people. The issue of a comprehensive study of the history of religious figures such as mullahs, akhun, ishan, Muhammad, khoja, haji, kari, hatred, grass, which occupy a special place in the 19th century Kazakh society, is being updated.

Key words: the History of Kazakhs, the source studies, Maral Ishan, Ahun, Sufism, the region, of the Syr-Daria.

References

- 1 Malicki N. Ishany i suffizm [Ishans and suffism], Sbornik materialov po musul'manstvu [Collection of materials on Islam], Tashkent (3), 1898.
- 2 Bartol'd V.V. Sochineniya. T.6. Raboty po istorii islama i arabskogo halifata [Compositions. Volume 6. Works on the history of Islam and the Arab Caliphate] (Nauka, Moscow, 1966, 780 p).
- 3 Ibadullaeva Z. Ishandar, [Ishans] / Newspaper «Egemen Qazaqstan»[Sovereign Kazakhstan], 2008, 11 October.
- 4 Gejer I.I. Turkestan (Tipografija Turkestanskogo T-va pechatnogo dela [Printing house Turkestan T-va printing], Tashkent, 1909, 382 p).
- 5 Arandarenko G.A. Dosugi v Turkestane. - [Leisure in Turkestan] (Tipografija M.M.Stasjulevicha, [M.M. Stasyulevich's printing house], Sankt-Peterburg, 1889, 666 p).
- 6 Ospanov S. Qasietti Maral baba [Sacred Maral baba], Parasat, 1999, 14 May, №4. P.15-18.
- 7 Dairabai T. Maral baba – dana baba [Maral Baba – wise Baba], Maral ishan Qurmanulynyng 230 zhyldyq mereitoiyna arnalgan «Syr elindegi dini-agartushylyq oi-sana» atty respublikalyq gylymi-teorijalyq konferenciya materialdary [Republican scientific-theoretical conference dedicated to the 230th anniversary of Maral Ishan] Qyzylorda, 2010, Almaty: Orhon. 2010. P

359-373.

8 Nurgaliev R.N. Jenciklopediya «Aiqap» [Encyclopedia «Aiqap»] (Qazaq jenciklopediyasy, Almaty, 1995, 368 p.).

9 Nurtaiuly S. Islam zhane Maral baba: Tarihi angime [Islam and Maral Baba: a historical story] (Shartarap, Almaty, 2004, 112 p).

10 Kazahsko-russkie otnosheniya v XVIII-XIX vekah (1771-1867 gody) (Sbornik dokumentov i materilov). [Kazakh-Russian relations in the XVIII-XIX centuries (1771-1867 years) (Sat. documents and materials)] (Nauka, Alma-Ata, 1964, Delo № 113, № 114. P. 573).

11 Blaramberg I.F. Vospominaniya [Memory lane] (Nauka, Moscow, 1978, 357 p).

12 Opisanie poezdki iz Tegerana cherez Turkmenskuju step' po vostochnomu beregu Kaspiskogo morya v Hivu, Buharu i Samarkand Arminiem Vamberi, chlenom vengerskoi Akademii sovershennoi v 1863 godu [Description of the trip from Tehran through the Turkmen steppe on the Eastern shore of the Caspian sea to Khiva, Bukhara and Samarkand Arminius Vambery, a member of the Hungarian Academy committed in 1863] // Per. s angliskogo. Sankt-Peterburg. 1865, 221 p.

13 Duisenbaiuly E. Zheti gasyr zhyrlaidy: eki tomdyq [poets of seven centuries: in two volumes] (Zhazushy, Almaty, 2004, Vol.2, 528 p).

14 Madanov H. Kishi zhuzding shezhiresi [The genealogy of the Junior Zhuz] (Atamura, Almaty, 1994, 95 p).

15 Dairabai T. Zhalagash zheri – zhyr keni [The land of Dzhagalagash - the land of poets] (Arys, Almaty, 2008, 384 p).

16 Tebegenov T. Maral ishan baba nemese Qazaqstandagy Islam agartushylygynyng tarihi madeni negizderi [Maral ishan baba or historical and cultural foundations of Islamic enlightenment in Kazakhstan] / Newspaper «Ana tili» 2011, 27 january 2 Febuary, №4. P. 6-7.

Сведения об авторах:

Жумадилдаев М.М. – Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Еуразиялық зерттеулер кафедрасының 3-курс докторанты, Пушкин көш. 11, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Алпысбес М.А. – тарих ғылымдарының докторы, Еуразиялық зерттеулер кафедрасының профессоры, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Пушкин көш. 11, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Zhumadildayev M.M. – 3-year doctoral student of the Department of Eurasian Studies of the Eurasian National University named after LN Gumilyov, Pushkin str. 11, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Alpysbes M.A. – Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of Eurasian Studies of the Eurasian National University named after LN Gumilyov, Pushkin str. 11, Nur-Sultan, Kazakhstan.

«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Тарихи ғылымдар. Философия. Дінтану» сериясы журналында мақала жариялау ережесі

1. Журнал мақсаты. Мұқият тексеруден өткен, ғылыми құндылықтары бар тарих, археология, антропология, философия және дінтану салаларының барлық бағыттары бойынша материалдар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және vest_hist@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқасын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

3. Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады. Сонымен қатар, автор(лар) ілеспе хат ұсынуы керек.

Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (10 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. XFTAP <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі). Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдібиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар,

рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін журнал [http:// bulhistphaa.enu.kz](http://bulhistphaa.enu.kz) сайтындағы мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса).

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) өңдеп қайта, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі қажет. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

Пікірі мақұлданған мақалаларды редколлегия алқасына талқылап, басуға келіседі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 4500 тенге – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне.

Реквизиттер:

1)РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859 – за статьи

3)РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859

4)РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16, Кнп 859.

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Historical Sciences. Philosophy. Religion Series”

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works in the direction of history, anthropology, archeology, philosophy, religious studies.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail vest_hist@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained. And you also need to provide the cover letter of the author(s).

3. Language of publications: Kazakh, Russian, English.

Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 10 pages).

Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

5. GRNTI <http://grnti.ru/> - first line, left

Initials and Surname of the author (s) - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

Author's e-mail (s)- in brackets, italics

Article title - center alignment, bold

Abstract (100-200 words, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, methodology, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the “red line” -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main

text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

6. At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

7. The article must be carefully verified. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge). Requisites are posted on the journal's website.

Requisites:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кпн 859

4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Народный Банк Казахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16, Кпн 859.

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Исторические науки. Философия. Религиоведение»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ и обзоров книг по направлениям: история, антропология, археология, философия, религиоведение.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сагпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_hist@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо предоставить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций, а также дает согласие на проверку уникальности текста статьи.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. Схема построения статьи (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

МРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева.

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации). E-mail автора(ов) – в скобках, курсив.

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. на сайте журнала <http://bulhistphaa.eni.kz> в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке), на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ им. Л.Н. Гумилева – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16, Кпн 859

4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Народный Банк Казахстана»
БИК Банка: HSBKZZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859.

Редактор:	Е.Б. Сыдықов
Шығарушы редактор:	Қ. Ж. Жұмабекова
Дизайн:	Қ. Ж. Жұмабекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Тарихи ғылымдар. Философия. Дінтану сериясы.
-2019. - 2 (127). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. 114 б.
Шартты б.т. -6,3 Таралымы - 25 дана

Мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Нұр-Сұлтан қ., Сатпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-357)
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасында басылды